

**SFÂNTUL ROMAN
M E L O D U L**

IMNELE SFINTEI SCRIPTURI

Traducere din limba greacă veche, studiu introductiv și note
de Alexandru Prelipcean și Alexandru Iorga

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2012

CUPRINS

Prolog	7
Lista de abrevieri	9

1

O nouă specie a imnografiei bizantine: *condacul*. Scurtă introducere în elementele sale definitorii

Considerații generale	15
Câteva teorii cu privire la apariția condacului	17
Apariția condacului	25
Elementele formale ale condacului	32
a) Prooimionul	32
b) Icosul și strofele condacului	36
c) Irmosul	37
d) Refrenul	39
e) Acrostihul	40
Sursele de inspirație	46
Temele condacelor	56
Concluzii	77

2

Imnele Vechiului Testament

Notă asupra imnelor veterotestamentare	83
Despre Adam și Eva	90
Despre Noe	103
La jertfa lui Avraam	119
Despre Isaac, când a binecuvântat pe Iacov	131
Despre Iosif (I)	142

La ispitirea lui Iosif (II)	164
Despre Profetul Iona și despre pocăința cetății Ninive	182
La cei trei tineri	192

3

Imnele Noului Testament

Notă asupra imnelor neotestamentare	213
La uciderea pruncilor și la fuga în Egipt	221
Despre femeia samarineancă	234
Despre vindecarea leprosului	248
La vindecarea femeii cu scurgere de sânge	258
La intrarea Domnului în Ierusalim	266
La trădarea lui Iuda	276
La coborârea în iad	289
La biruința Crucii	298
La cinstirea Crucii	309
Bibliografie selectivă (II)	323
Indice de referințe scripturistice	329

Despre Adam și Eva¹

*Glasul I, având prooimion idiomelă: Τὸ ἱατρεῖον τῆς μετανοίας
și acrostihul: Τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ ὁ ὕμνος
[innul smeritului Roman]*

Rămâi, suflete al meu, în pocăință; de bunăvoie cu Hristos unește-te și strigă cu suspine: „Iartă faptele mele cele îngrozitoare, ca să iau de la Tine, Cel ce singur ești Bun, iertare și viață veșnică!”.

1

Binecuvântata nădejde nădăjduim să o împlinim
cu fapte și credință,
câți învățătura Domnului și Mântuitorului noi o păzim.
Pentru aceasta cinstim și iubim
virtutea postului, pe care îngerii o cinstesc.
Pe aceasta profeții au păzit-o și s-au făcut părtași,
[ei] cei de pe pământ, ai cetelor cerești.
Chiar și Hristos a urmat-o, având curaj până la capăt
și de bunăvoie postind²
adeverind pentru noi cu aceasta
viața veșnică.

¹ Ediții: P. Maas/C.A. Trypanis, *Sancti Romani Melodi Cantica*, vol. I: *Cantica genuina*, 48, pp. 438-447; N. Tomadakis, *Ῥωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ὕμνοι*, vol. IV, pp. 457-500 (editor D. Koutroumbas); José Grosdidier de Matons, *Romanos le Mélode. Hymnes*, în: *SC*, vol. 99, pp. 63-93. Referințele biblice sunt preluate după ediția *SC*.

² *Mt* 4:2.

2

Cunoaștem că mari au fost prin fapte, Moise și Ilie,
turnurile cele de foc și primii între profeti³.
Au dobândit curaj înaintea lui Dumnezeu,
pentru aceasta, precum se știe,
au vrut să vină și să-L roage
și cu El să vorbească față către față,
[ca un] lucru minunat și nemaîntâlnit.
Dar și în post cu râvnă au găsit adăpost
și postul la El i-a condus.
Postul, așadar, și faptele cele bune oferă
viața cea veșnică.

3

Toți demonii fug de postul cel asemenea cu sabia,
căci nu rezistă și binele său nu-l rabdă.
Pe cel ce mult mănâncă și pe cel ce bea îl iubesc,
dar dacă văd pe cineva că iubește postul,
nu pot să stea și departe de el fug,
după cum ne învață Hristos și Dumnezeul nostru
zicând: „Neamul demonilor
cu post și rugăciune se învinge”⁴. Prin aceasta
am învățat că postul oferă oamenilor
viața veșnică.

4

A înțelepciunii maică este neprihănirea,
frumusețea preacurată a postului.
Cumpătarea izvorăște, cununa biruinței oferă
iar Raiul ni-l dăruiește;

³ *Sir* 48:1.

⁴ *Mt* 17:21.

celor ce postesc Casa Părintească⁵ o arată,
de unde a căzut Adam și Moartea a moștenit-o,
iar frumusețea postului nesocotind-o.
Pentru că postul a fost disprețuit,
Dumnezeu, Făcătorul și Domnul tuturor,
s-a mâniat atunci.
Iar celor ce postul îl cinstesc, El le dăruiește
viață veșnică.

5

Așadar, Iubitorul de oameni însuși
spre porunca postului
a condus pe om ca spre o învățătoare
și mamă iubitoare,
precum se încredințează ucenicul dascălului,
viața sa lăsând în mâinile lui.
Și, pe aceasta, de ar fi păstrat-o,
cu îngerii împreună ar fi locuit.
Dar, de vreme ce a încălcat-o, a aflat suferință și moarte,
asprimea spinilor și a buruienilor⁶
și tristețea vieții chinuite.
Și dacă în Rai postul folositor este,
cu cât mai mult aici, spre a dobândi
viața veșnică.

6

Când în Rai l-a așezat,
a spus Dumnezeu Cel Prea Înalt
către Adam, omul cel întâi creat, cum că poate
să mănânce roade din orice pom,

⁵ Formă plastică de definire a Raiului, grădina Raiului din care protopărinții au căzut prin neascultare.

⁶ Fc 3:18.

dar dintr-un [singur] pom i-a interzis mîncarea
precum spune Scriptura.

Și acestea sunt cuvintele
cele iubitoare de oameni ale Creatorului:
„Bucură-te”, a spus, „de tot ce ți-am dăruit,
căci Mă voi bucura de o vei face!
De vei păzi porunca Mea,
te voi păzi ca bine să petreci.
Pentru aceasta departe de stricăciune,
tu păzește harul Meu, căci primești
viața veșnică.

7

Păstrează-Mi cuvintele, Adame,
și porunca aceasta întocmai păzește-o!
Doar de un [lucru] dintre toate acestea [create]
îți poruncesc să te depărtezi;
nu pentru că a fost rău făcut,
ci pentru că îți pregătește căderea,
atunci când tu vei încălca porunca.
Esența Pomului nu este nefolositoare,
dar rodul său se va face pentru tine
pricină de stricăciune, căci acesta
ascunde provocarea rațiunii și plăcerea [gustului],
cea asemenea pumnalului.
De vei mânca dintru acesta, pierzi
viața veșnică.

8

Iată, tu cel ce ești întâi făcut,
îți poruncesc să nu te atingi deloc
de pomul de care ți-am spus⁷!

⁷ Fc 2:17.

De-l vei atinge însă,
îndată ca un fur te vei da spre Moarte,
nu pentru că nu vei putea plăti,
ci pentru că vei deveni necredincios și nefolositor.
Te-am pus sub legea cea dumnezeiască,
ce este mică și ușoară⁸.
Pentru aceasta ți-am dat îmbelșugat pe toate celelalte,
ca de toate să te bucuri, iar de moarte
să nu te faci răspunzător,
tu cel ce ești după chipul Meu și ai
viața cea veșnică”.

9

Dumnezeiasca Lege, așadar,
păzeau cândva Adam și Eva;
însă Diavolul cel viclean îi observa
și se grăbea să-i înșele.
Și pentru că i-a văzut că sunt atenți [la lege]
când [sunt] apropiați și [sunt] cumpătați,
nu a îndrăznit până atunci de om să se apropie;
când însă cel viclean pe Eva a văzut-o
singură stând lângă copac,
îndată aruncă spre aceasta capcana pentru cei doi,
care mai înainte au luat prin har
viața cea veșnică.

10

Vicleanul, așadar, spre femeie vine cu șiretenie⁹
ca și cum ar fi prieten sau apropiat
și se pregătește să dea întrebarea cea nelegiuită.

⁸ Cf. Mt 11:30.

⁹ Fc 3:1.

Cu aceasta vorbește cum vorbește cineva
ce îi vrea binele:

„Pentru ce v-a dat Dumnezeu Raiul din dragoste
și iubitorul de slavă [v-a] împiedicat
să mâncați [roade] din toți pomii?
Pentru ce, dar, în Rai locuiți
și nu vă bucurați de el?
Cum, dar, se poate să aveți fără de desfătare
viața cea veșnică?” .

11

De la aceste cuvinte s-a amăgit Eva¹⁰
și către acesta astfel i-a răspuns:
„Te-ai înșelat și nu cunoști ceea ce Domnul a poruncit.
Ca pe o masă [îmbelșugată] Raiul întreg
Dumnezeu l-a dat spre desfătare pentru fapăturile Sale.
Și doar mâncarea a interzis-o,
căci ar fi fost piedică vieții noastre,
lucru ce ne este amândurora de folos
și știe să ne învețe cunoașterea celor bune și a celor rele.
Cu adevărat am luat acum, ca un bun [de preț]
viața cea veșnică” .

12

Cu vorbă purtătoare de moarte
a amestecat dușmanul gustul cel dulce
întru sine gândindu-se cel prea rău și acestea zicând:
„Dacă nu amestec cu viclenie gândul meu,
dacă de rău vorbesc pe Dumnezeu cu cuvintele mele,
îndată Eva mă va bănuși [că sunt]
dușman al lui Dumnezeu

¹⁰ Fc 3:2-3.

și pentru ea voi fi de neprimiț,
căci până acum nu știu cum ea gândește.
De aș putea să o schimb, înseamnă că mă acceptă.
Meșteșugit [ar trebui] să mă apropii, așadar,
de purtătorii vieții celei veșnice”.

13

Pe când gândea acestea, a vorbit
Șarpele către Eva, zicând:
„Sunt mulțumit de bogăția
desfătării pe care ați luat-o.
Laud adevărul lui Dumnezeu,
care nu v-a mințit când v-a spus
că mare este puterea acestui Pom,
căci cunoașterea celor bune și a celor rele oferă¹¹.
Și doar Dumnezeu bine cunoaște
deosebirea dintre toate.
Pentru aceasta a poruncit să nu vă împărtășiți
din roadele sale; lucru ce dă
viața cea veșnică.

14

Nu tăgăduiesc deloc cum că Dumnezeu
întreaga creație a făcut-o bună și folositoare.
Dar cum, Cel care pe toate le-a făcut bune
ar fi îngăduit să sădească Moartea
în mijlocul Raiului?
Pomul cunoștinței nu este piedică,
pentru că nu muriți, de veți mânca dintr-acesta,
ci, prin acesta vă veți face dumnezei,
precum Creatorul; să deosebiți căile

¹¹ Fc 3:4-5.

celor bune și pe ale celor rele¹².
 Pentru aceasta l-a și sădit
 chiar în mijlocul Raiului, deoarece dă
 viața veșnică”.

15

Dar această Eva, cum a văzut Pomul că este bun
 și plăcut la vedere,
 s-a aprins [de poftă]¹³ și a început nerăbdare
 să arate spre gustare,
 gândurile cuprinzându-o.
 „Vestitorul”, spunea, „nu este dușman lui Dumnezeu.
 Ce dușmănie, dar, să aibă șarpele față de Creator?
 Iar Pomul la înfățișare foarte frumos se arată.
 Să mă grăbesc spre mâncarea îndumnezeirii
 și să mă desfăt de Pomul [acesta],
 pe care, văzându-l la înfățișare, mă usuc¹⁴
 și să dau și bărbatului meu, ca să avem
 viață veșnică.”

16

Acum, sărmană Eva, [că] ai primit acesta
 ce moarte aduce și l-ai mâncat,
 pentru ce alergi, dar, să nimicești și pe bărbatul tău?
 Cercetează-te bine pe tine însăși,

¹² Fc 3:6.

¹³ În neogreacă, verbul este la timpul aorist - *παραδόθηκε* (s-a predat, a capitulat). Considerăm că traducerea pentru care am optat este mai aproape de textul original, care folosește în acest loc termenul *ἐφλέγετο* de la verbul *φλέγομαι* (a fi cuprins, a fi stăpânit de, a arde).

¹⁴ În text se folosește la persoana I pasivul verbului *μαραίνω* (a se usca, a se ofili). Evident este vorba de o metaforă ce arată dorința foarte mare a Evei de a gusta din rodul Pomului.

[vezi] dacă prin mâncare ai luat
 ceea ce cu ardoare ai dorit,
 dacă ești dumnezeu, precum ai nădărdit.
 Mai întâi aceasta lămurește, femeie,
 și mai apoi îndeamnă și pe bărbatul tău să mănânce!
 Nu fă părtaș pierzării tale pe bărbatul tău!
 De ce alergi, crezând
 că mâncarea fructului¹⁵ ți-a oferit
 viața cea veșnică?

17

Când de Pom s-a fermecat și s-a pierdut,
 Eva cu adevărat nu s-a bucurat de el,
 s-a grăbit și a dat și lui Adam din rodul său;
 și ca pe un mare dar l-a oferit
 zicându-i acestea: „Până acum, o, bărbate al meu,
 comoara o lăsasem în urmă
 și de frumoasa fericire ne-am speriat.
 Acum am cunoscut, bărbate, și am văzut¹⁶,

¹⁵ ἡ βρωσι τοῦ καρποῦ - *mâncarea fructului* în traducerea în neogreacă; ἡ βρωσίς τοῦ ξύλου - *mâncarea lemnului* în textul original. Credem că putem îndrepta interpretarea expresiei romaneice pe două direcții: una care să arate lipsa totală de valoare materială a roadelor Pomului, precum și faptul că acestea nu posedau cele mai remarcabile calități olfactive, ci toată valoarea lor consta nu în sine, ci în abținerea consumării lor (în sine, ele erau doar rodul lemnului) și o altă direcție care subliniază starea de decadență la care s-a ajuns prin încălcarea poruncii (în acest sens, expresia Melodului este una ironică, pentru că nu este potrivit firii omului să consume materia lemnului).

¹⁶ ἀπόκτησα πείρα - *am dobândit experiență* este expresia pe care noi am tradus-o prin *am văzut*. Considerăm că versiunea de traducere pe care o propunem se încadrează mai bine în prezentul context, având în vedere că sensul nu se pierde; prin *am văzut* se redă exact aceeași situație prin care cineva ajunge la cunoașterea unei realități în mod nemijlocit.

cum că sfială fără de înțeles am avut.
Cu adevărat, am mâncat și eu
și vie înaintea ta mă găesc și câștig
viața cea veșnică.

18

Cu adevărat, sigur este cuvântul mesagerului,
căci are cunoștință.
Am mâncat, deci, și nu am murit,
precum mai înainte Dumnezeu a spus,
ci vie sunt acum în fața ta;
și prefăcătorie este a lui Dumnezeu poruncă.
De ar fi fost adevărată, acum m-ai fi plâns
moartă și biruită de Moarte.
Primește, așadar, bărbate, și te desfată!
Frumoasă și dumnezeiască demnitate dobândește;
dumnezeu să devii, întocmai ca Cel ce dă
viața cea veșnică!”.

19

Șarpele, așadar, precum mai înainte am spus,
nu a îndrăznit atunci de Adam să se apropie,
căci se temea să nu strice ceea ce nădăjduia
să se întâmple.
Dar un alt șarpe mai rău s-a arătat
și mai șarpe decât șarpele acela;
cu adevărat pe acesta, pe care șarpele nu l-a mușcat,
aceasta l-a ucis.
Căci atunci cu lingușiri otrava ei îi varsă;
pe ea și pe acela nimicește și pe amândoi morți îi face,
mușcați de către șarpe cu amăgirea mâncării,
ca să piardă
viața cea veșnică.